Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України
Юридичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Інститут законодавчих передбачень і правової експертизи
Всеукраїнська громадська організація «Асоціація українських правників»
Львівський університет бізнесу та права
Педагогічний університет ім. Комісії народної освіти в Кракові (Польща)
Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
Державний університет інфраструктури і технології

СОЦІОЛОГІЯ ПРАВА

науково-практичний журнал

ISSN 2413-6433

№ 1-2 (26-27)

2019

ЗМІСТ

Grzeszczak R, Szpyrka M., Klemt T. Regulatory activity of the European Union and the principle of economic freedom 3
Гавриліщин А.П., Знак Ю.А. Проблеми причин і умов злочинів, скоєних організованими злочинними групами 9
Голубицький С.Г. Адміністративно-правовий спір у сфері функціонування фондового ринку України: поняття та судовий порядок його вирішення 13
Дідич Т.О. Правоутворення в сучасній Україні: комунікативно-інституційний вимір 18
Дубов Г.О. Основи науки як базовий рівень аналізу методології юридичних досліджень 26
Захарченко П.П. Давнє (додержавне) українське звичаєве право: етап становлення 36
Князька Л.А. Житло як об'єкт права власності 40
Костицький В.В., Костицька І.О. Громадянське суспільство та правова держава як суб'єкти правотворення 44
Kostyuchenko O. Financial safety in Ukraine: concept and legal foundation 48
Литвин Н.А. Генезис правового регулювання державної інформаційної політики у діяльності органів Державної фіскальної служби України 56
Маткевич Ю.Ю. Детермінанти контрабанди в Україні 64
Мяловицька Н.А., Златіна Н.Е. Міжнародно-правові аспекти закріплення права людини на життя в умовах збройного конфлікту 71
Новицький А.М. Правовий статус суб'єктів приватноправових відносин ускладнених іноземним елементом 76
Обривкіна О.М., Лізніченко С.М. Особливості договору довічного утримання 82
Оверчук О.М. Актуальне питання поняття та структура правотворчого механізму 85

Okulicz-Kozaryn W. Legal relations between the subjects of educational services in some of East-European countries 89
Попельнюк Н.В. Порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експертному контролю 96
Piasetski A. Polish local government vs. central government in 1990-2019. Selected political issues 100
Рогатинська Н.З. Митна безпека України 109
Севрюков Д.Г. Європейські традиції верховенства права 113
Стегній Р.Р. Державна таємниця в кримінальному законодавстві України 118
Теремцова Н.В. Критерії поділу права на приватне і публічне 123
Фетісова С.В., Кучмійов А.В. Передовий зарубіжний досвід в реформуванні поліції та можливості його впровадження в Україні 129
Шрамова О.С. Правові позиції європейської комісії з прав людини і європейського суду з прав людини з питання статусу дитини на пренатальній стадії розвитку 134

УДК 343.974

ПРОБЛЕМИ ПРИЧИН І УМОВ ЗЛОЧИНІВ, СКОЄНИХ ОРГАНІЗОВАНИМИ ЗЛОЧИННИМИ ГРУПАМИ

Гаврилишин А.П., *кандидат юридичних наук, доцент, ННІ права Університету ДФС України;* **Знак Ю.А.**, *здобувач вищої освіти УніверситетуДФС України*

Gavrylishyn A.P., Znak Y.A. THE PROBLEMS CAUSES AND CONDITIONS OF CRIMES COMMITTED BY ORGANIZED CRIMINAL GROUPS

Анотація. *У статті досліджуються проблеми причин і умов злочинів, скоєних організованими злочинними групами. Аналізуються наукові думки щодо поняття, видів і сутності детермінантів організованої злочинності серед вказаних учених. Виділено окремі групи наукових напрацювань, присвячених проблематиці запобігання організованій злочинності.*

Проаналізовано ступінь розробки проблеми організованої злочинності різними авторами на дисертаційному рівні та визначено пріоритетні напрями подальшого дослідження злочинності організованих груп і злочинних організацій в Україні.

Зазначається криміналістичний аналіз створення злочинної організації як прояву організованої злочинності та різновиду організованої злочинної діяльності.

Розглядаються етапи формування сучасних злочинних організацій, їх структура, спрямованість їх діяльності, основні ознаки організованих злочинних груп і злочинних організацій.

Ключові слова: *детермінація, причини і умови, організована злочинність, теорія факторів.*

Summary. *The article investigates problems causes and conditions crimes are committed by organized criminal organizations. Scientific thoughts are analyzed on the concept, types and nature determinations organized crime among famous sciences. The separate groups of scientific works, devoted this problematic are selected.*

The degree of development of problem of the organized crime is analysed by different authors at dissertation level and certainly priority directions of subsequent research of the organized crime in Ukraine.

Performed criminal analysis creation of a criminal organization as a manifestation of organized crime and the kind of organized criminal activity.

Considered the stage of the formation modern criminal organisations, their structure, the focus of their activities, the main signs of organised criminal groups and criminal organizations.

The genesis of organized crime in Ukraine is confirmation according to its origin and development of specific socio-economic conditions.

According to historical sources, the criminal world and his representatives have always sought to combine forces, strengthening the foundations of the antigromadskogo way of life, which forced them to be bold, cunning, cynical about the law and its representatives in the face of law enforcement officers, law-abiding citizens.

The causes and conditions of organised crime is not a kind of superstructure over the social relations that can isolate and cut off in the shortest time, and a specific aspect of the system or a side, but rather persistent consequences of its operation.

Factor the existence of organized forms of crime is and what it is at the shortcomings of the fight with her is able to heal itself, carries out the reverse of the negative influence on circumstances that are driving it, including on the economy, social situation, policies, a spiritual realm, etc.

Key words: *determination, causes and conditions, organized crime, theory of factors.*

Актуальність даної статті полягає в тому, що організована злочинність утворює значну небезпеку для суспільства, особливо коли воно знаходиться у стані реформування та розбудови державно-правової системи. Саме така, сприятлива для організованої злочинності ситуація, містить у собі загрозу її проникнення практично у всі сфери суспільних відносин, тому дуже важливо з'ясувати чому саме вчиняються організовані злочини, щоб розробити ефективні та дієві механізми протидії злочинним проявам.

Мета статті – визначити на теоретичному та прикладному рівнях основні детермінанти злочинної діяльності організованих груп.

Проблема детермінації злочинності – одна з ключових в науці кримінології. Вона привертала увагу багатьох вчених з різних галузей знань, в тому числі юристів, соціологів, психологів тощо. Її розробкою в радянський період займалися такі видатні кримінологи, як В.А. Онуків, Ю.Д. Блувштейн, О.А. Герцензон, І.І. Карпець, В.М. Кудрявцев, Н.Ф. Кузнєцова, П.П. Михайленко, Й.С. Ной, О.Б. Сахаров тощо. За часів незалежності України питанням детермінації злочинів присвятили свої роботи А.М. Бандурка, А.Ф. Волобуєв, Л.М. Давиденко, І.М. Даньшин, О.М. Джужа, А.П. Закалюк, В.С. Зеленецький, А.Ф. Зелінський, О.Г. Кальман, О.М. Костенко, М.М. Ярмиш та ін.

Проблема причин і умов злочинів, скоєних організованими злочинними групами, має свою специфіку, тому вважаємо за необхідне в контексті даного дослідження розглянути аспекти причинності цього різновиду злочинної поведінки.

Необхідно відзначити, що в структурі причин злочинів прийнято виділяти дві основні групи обставин: обставини формування особистості (антисуспільна установка) і обставини зовнішнього матеріального світу (конкретна життєва ситуація), які впливають на особу в процесі вибору нею злочинної поведінки.

Такі обставини безпосередньо не викликають вчинення злочину, їх слід розглядати лише як умови здійснення конкретних злочинів організованою групою. В ході формулювання категорії «детермінанта» скоєння злочину, вважаємо, що до сутнісних ознак цього поняття недоцільно включати такі гносеологічні характеристики, як необхідність, неминучість і закономірність причин і умов, які сприяють вчиненню злочину, як це пропонується деякими вченими [1, с. 448].

Ці ознаки вказують лише на те, яким чином можна пізнати наявність або відсутність зв'язку між певними явищами. Така позиція детально аргументована в

монографії професора М.М. Ярмиш [2, с. 110-212]. Не менш важливим для розуміння причин злочинів є твердження про те, що в соціальних явищах причина не може виступати як немінучість у вигляді лінійної залежності, тому що вона завжди має ймовірний характер.

Н.Ф. Кузнєцова підкреслювала, що в детермінантах злочинності необхідно розрізняти соціальні явища, що її породжують і здійснюють несприятливі зміни стану і динаміки [3, с. 15].

А.П. Закалюк зазначає, що детермінанти будь-якого суспільного феномена є складними, багаторівневими, комплексними, стосуються значної кількості суспільних відносин, процесів, які є предметом багатьох суспільних наук [4, с. 184]. Відповідно до цього **детермінація злочинності** – це сукупність явищ, процесів, фактів, проявів, з якими вона взаємопов'язана і якими вона обумовлена.

Детермінація – це форма спрямованого зв'язку, коли один об'єкт визначає інший, можливо, ще не обумовлює і тим більше не викликає його, але між ними є детерміністична залежність [4, с. 30].

Криміногенні детермінанти (причини і умови злочинності) утворюють порівняно цілісну сукупність складових їх компонентів, тобто систему. Сюди входять комплекси причин і умов окремих видів злочинів, наприклад, насильницьких, корисливих, економічних та ін., розрізняються і рівні криміногенних детермінант.

Причини – ті соціальні явища, які в бінарному зв'язку породжують і відтворюють злочинність і злочини як свій закономірний наслідок [4, с. 116].

Умови – такі явища, які самі не породжують злочинність і злочини, а сприяють, полегшують, інтенсифікують: а) формування і б) дію причини. Це різноманітні явища, процеси, обставини, які сприяють або створюють можливість виникнення і проявів причини, яка породжує наслідок.

Причина злочину, як і будь-якого іншого людського вчинку, має дискретний характер; вона є такою через те, що дія особи викликає цей наслідок. Переходячи в цей наслідок, причина припиняє бути причиною, зникає як така до нової дії особи, яке як причина, в свою чергу, переходить в нове слідство і так далі.

В.М. Кудрявцев пропонував досліджувати злочинність на загальносоціальному, груповому та індивідуальному рівнях [5, с. 9-11].

Відповідно до детермінант, які впливають на кількість скоєних злочинів організованими злочинними групами, А.М. Царегородцев виділяє дві групи факторів, що обумовлюють попереджувальну діяльність.

До першої групи входять чинники, які визначають соціальний генезис злочинності, її суспільну небезпечність:

- фактори демографічного характеру (урбанізація, міграція населення, підвищення загальної мобільності населення, кількісні зміни структури населення та ін.);

- фактори економічного характеру (низькі доходи населення, безробіття та ін.);

- фактори соціально-психологічного характеру (ослаблення традиційних форм соціального контролю за особою в результаті урбанізації і зменшення впливу сім'ї у вихованні підростаючого покоління та ін.) [6, с. 15].

Другу групу утворюють чинники організаційно-правового характеру.

До організаційних слід віднести:

- низьку розкриваність групових злочинів оперативними підрозділами;

- недосконалість системи виконання покарання щодо учасників злочинних груп (заходи щодо розвінчання культу злочинних лідерів і злочинної субкультури та ін.).

Правові фактори допускають:

- вдосконалення чинного кримінального законодавства про відповідальність за групові злочини і співучасть;

- усунення прогалин у законах про відповідальність учасників злочинних груп;

- ефективність застосування кримінально-правових норм про групові злочини та ін. [7, с. 3-8].

Позитивно оцінюючи те, що серед вчених відсутній єдиний підхід до причин злочинності, ми проаналізували думки ряду вітчизняних і зарубіжних вчених в галузі кримінології. Так, вітчизняний кримінолог О.М. Джужа виділяє такі загальні підходи до розуміння детермінант злочинності, які історично сформувалися в ході розвитку поглядів кримінологів на це питання:

- психологічна концепція – відповідно до неї суб'єктивний фактор (дефекти свідомості) визначається головним компонентом в комплексі причин і умов злочинності;

- економічна – пояснює, що головні причини злочинності лежать в економічних відносинах, матеріальних умовах життя суспільства;

- проміжна позиція між психологічною та економічною концепціями – вказує на небезпеку психологізації причин злочинності і на недостатність уваги до економічних факторів;

- співвідношення соціального і біологічного при поясненні причин злочинності – зазначений підхід базується на вивченні внутрішніх психологічних умов, оскільки через них відбувається зовнішній вплив на людину [4, с. 40].

Залежно від сфери виникнення і функціонування вважаємо за доцільне виділити також групи детермінант злочинів, які скоюють організовані злочинні групи, а саме: соціально-економічні, політико-ідеологічні, правові, соціально-психологічні, організаційно-управлінські та детермінанти, пов'язані з недоліками правоохоронної та правозастосовчої діяльності.

Наступне – це загострення криміногенної ситуації в умовах кризових явищ в економіці, політиці, соціальній і правовій сферах суспільства, поширення небезпечних проявів «тіньової економіки».

Вказуючи на соціальні чинники злочинів, скоєних злочинними групами, в першу чергу виділимо наявні відносини в сфері економіки, політичній сфері, в сфері соціальних відносин і в ідеологічній сфері. Названі фактори за своєю суттю представляють ядро суспільно-соціального життя суспільства і саме їх взаємозв'язок в цілому і окремо може впливати на розвиток злочинів, скоєних групою.

Істотним фактором злочинів, які вчиняються організованими злочинними групами, є політична нестабільність в суспільстві. В Україні, як і в інших державах колишнього СРСР, з'явилося чимало різноманітних партій і рухів. З одного боку, це добре, але з іншого – вони готові домагатися влади будь-якою ціною, забуваючи при цьому, що суспільство розвивається успішно лише за умови, якщо воно об'єднано загальною національною ідеєю [2, с. 448].

Злочинам, які вчиняються організованими злочинними групами, сприяє і те, що протиправна поведінка стала елементом способу життя багатьох верств населення. Відбувається переоцінка соціальних цінностей. Кримінально-правові заборони стають все менш дієвими, а деякі форми злочинної поведінки сприймаються як нормальна ділова активність.

Фактором існування організованих форм злочинності є і те, що вона – при недоліках боротьби з нею – здатна до самовідновлення, здійснює зворотній негативний вплив на обставини, що її обумовлюють, в тому числі на економіку, соціальну ситуацію, політику, духовну сферу тощо. Це і відставання соціального розвитку від економічного, і посилення майнового розшарування суспільства. З одного боку, виникла група осіб з дуже високим рівнем забезпеченості, з іншого – величезна кількість людей живе за межею бідності. У зв'язку з цим духовна сфера характеризується проявами крайнього егоїзму, вседозволеності, виникненням недовіри до офіційних інститутів держави, їх можливостей задовольнити потреби населення [7, с. 44].

Наприклад, негативний вплив одних членів злочинної групи на інших, втягнення у злочинну групу або утримання в ній шляхом насильства або погроз його застосування, а

також з використанням тих чи інших ганебних моментів біографії або навіть шляхом штучного створення «компрометуючих матеріалів».

Групові злочини неповнолітніх часто обумовлюються їх прагненням до спілкування, невпевненістю, а в ряді випадків і нездатністю скоїти злочини поодинці [8, с. 32].

При скоєнні злочинних акцій групою розширюються можливості кримінальної діяльності, полегшується виконання самих злочинних дій і приховування слідів злочину.

Причини і умови організованої злочинності не своєрідна надбудова над суспільними відносинами, яку можна ізолювати і відсікти в найкоротші терміни, а певний аспект самої цієї системи або побічні, але досить стійкі наслідки її функціонування.

Створюються молодіжні територіальні угруповання і банди, які слугують початковим етапом залучення до організованої злочинності.

Вибіркове вивчення молодіжних угруповань негативної спрямованості показало, що від 1/3 до 1/2 дорослих, які входять в керівне ядро цих угруповань, як правило, у віці 18-24 років, одночасно входили в «дорослі» організовані злочинні структури і виконували їх завдання, використовуючи силу і засоби своїх молодіжних угруповань [7, с. 35].

Таким чином до процесів і явищ, що призводять до посилення організованої злочинності можна віднести:

- зрощення ватажків і активних учасників організованих злочинних формувань з представниками законодавчої, виконавчої і судової гілок влади, бізнесу, комерції, засобів масової інформації та культури;

- нездатність держави захистити ряд основних конституційних прав і інтересів громадян і суспільства;

- культивування ідей ринку і приватної власності без належного правового забезпечення, невиправдане затягування прийняття основоположних законів, що забезпечують нормальний перехід до ринку, в першу чергу по боротьбі з організованою злочинністю і корупцією;

- лобіювання інтересів окремих груп відповідальними посадовими особами в вузькокорисливих цілях.

Список використаних джерел

1. Гула Л.Ф. Дослідження проблеми виникнення організованих злочинних груп: історико-правовий аспект // Lviv Polytechnic National University Institutional Repository. 2016. С. 447 – 452.
2. Ярмыш Н.Н. Теоретические проблемы причинно-следственной связи в уголовном праве (философско-правовой анализ) : монография. Харьков, 2003. 512 с.
3. Кузнецова Н.Ф. Криминология : учебник / под ред. Б.В. Коробейникова, Н.Ф. Кузнецовой, Г.М. Миньковского. М., 1988. 384 с.
4. Закалюк А. П. Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки // Курс сучасної української кримінології: теорія і практика. У 3 кн. – Закалюк А. П. К. : Видавничий Дім "Ін Юре", 2007. 424 с.
5. Кудрявцев В.Н. Генезис преступления. Опыт криминологического моделирования : учеб. пособие. М., 1998. 216 с.
6. Царегородцев А.М. Предупреждение групповых преступлений органами внутренних дел : науч. пособие. Омск, 1986. 68 с.
7. Причини виникнення правопорушень. Природа правомірної поведінки. Українська електронна бібліотека. URL: http://libr.org.ua/book_202_3211.html
8. Гнітій А.О. Сучасний стан злочинності неповнолітніх в Україні. Злочинність як суспільна проблема та шляхи її вирішення в Україні. 2016. Том 2. С. 31-36.